

Rezumat

Vilmos Tánzos: *Language Shift among the Moldavian Csángós*. Teză de abilitare. 2013.

Termenul de *ceangăi moldoveni* este folosit pentru denumirea populației catolice a regiunii Moldova din România, aflată în stadiul – diferind de la sat la sat – transferului de limbă. Marea majoritate a acestei etnii de origine maghiară a ajuns în Moldova în diferite etape istorice (majoritatea lor în secolele XIII–XIV și la sfârșitul secolului al XVIII-lea) și în diferite împrejurimi.

În fiecare regiune limba tradițională a ceangăilor se află în prezent într-un stadiu avansat de dispariție. Recensămintele oficiale (1992, 2002, 2011) – din diferite motive – sunt incapabile de a reflecta în mod real starea lingvistică complexă și cu totul specifică a grupului etnic ceangăiesc actual din Moldova. În timp ce statisticile oficiale nu dezvăluie aproape nimic despre evoluția proceselor de asimilare lingvistică și despre schimbările identității etnice, astăzi aceste procese au devenit teme deosebit de importante din punctul de vedere al investigațiilor științifice.

Pentru stabilirea nivelului de cunoaștere a dialectului tradițional de către ceangăii moldoveni, concomitent cu activitatea mea de cercetare folclorică am efectuat o investigație de bază atotcuprinzătoare, vizând fiecare localitate ceangăiască din Moldova. „Varianta zero” a recensămintelor cerea o explicație, mai bine zis o adăugire. Rezultatele mele au fost publicate în diferite studii în limba maghiară, română, engleză și germană (vezi: bibliografia anexată) și cele mai recente volumele *Madárnyelven* (2011) și *Language Shift among the Moldavian Csángós* (2012). Acest ultim volum este totodată și teza de abilitare din prezentul proces de evaluare.

Fiecare studiu din volum a fost scris despre limba pe cale de dispariție a ceangăilor din Moldova și tratează totodată problemele identității etnice ale acestui grup. Primul studiu din volum prezintă cauzele asimilării lingvistice precum și datele demografice ale procesului asimilării pe o perioadă mai lungă de timp. Cel de-al doilea studiu prezintă competența lingvistică a satelor ceangăiești din Moldova unde încă se mai vorbește limba maghiară și se determină nivelele de competență la fiecare generație. Sunt anexate hărți și tabele întocmite pe baza datelor numerice care demonstrează situația actuală a schimbării de limbă din cadrul acestei comunități. Al treilea studiu din volum prezintă problemele principale și metodologia

cercetărilor referitoare la limba ceangăilor din Moldova. Al patrulea studiu prezintă ideologiile de limbă care au fost create de cercuri intelectuale referitoare la limba și vorbirea ceangăilor din Moldova începând cu mijlocul secolului al 19-lea. Partea doua a volumului include studii referitoare la limba și conceptele de identitate ale ceangăilor, descrierea experiențelor muncii pe teren, precum și rapoarte care se pot interpreta în mai multe feluri.

Câteva concluzii:

1. După cum reiese din șirurile de date din tabele, în comunitățile ceangăiești diasporice nu mai există o bază masivă lingvistică necesară pentru supraviețuirea limbii. Cu o metaforă expresivă: „atmosfera” limbii tradiționale nu mai este „destul de densă” pentru supraviețuire.

2. Rezultatele investigațiilor lingvistice efectuate arată că folosirea termenului de *schimbare de limbă (language shift)* este oportun, deoarece, ca rezultat al acestui fenomen monolingvismul maghiar la ceangăii moldoveni este alternat de monolingvismul român.

3. Din datele referitoare la nivelul competenței lingvistice reiese univoc că alterarea limbii prezintă un grad avansat la majoritatea localităților. Deși pe tărâmul transferului de limbă există diferențe remarcabile la diferite sate, competența lingvistică maghiară a generațiilor tinere din fiecare localitate prezintă, fără excepție, o stare mult mai deteriorată, decât cea a generațiilor mai în vârstă.

4. Într-o situație lingvistică dată o anumită generație poate să se comporte diferit, decât o altă generație, cu alte cuvinte, manifestările sale lingvistice pot fi caracterizate diferit în circumstanțe diferite.

5. Transferul de limbă al ceangăilor trebuie privit ca un proces unitar al întregii colectivități și contextualizat într-o perspectivă de timp mai îndelungată.

Consultând desfășurarea proceselor lingvistice se pune întrebarea: dacă asimilația dispune oare de un caracter legic și dacă aceasta – ducând totdeauna spre rezultatul final al transferului de limbă – poate fi oprită. Concluzia finală a cercetărilor mele este că limba vie trebuie privită întotdeauna ca un sistem ecologic unitar, și trebuie să fim conștienți și de faptul că alegerea unui cod lingvistic într-o situație de comunicare este determinat totdeauna de mai mulți factori, având fiecare un grad propriu de intensitate și de autoritate, prin urmare și efectul lor exercitat asupra limbii va fi diferit. Deoarece factorii determinatori care duc la transfer de limbă au un caracter complex, prin consecință și revitalizarea lingvistică este posibilă numai cu condiția, dacă acești factori pot fi preschimbați în complexitatea lor.

Cercetările mele, având ca scop dezvăluirea competențelor lingvistice reale ale ceangăilor din Moldova, prezintă și o importanță practică, deoarece au și o conotație juridică. Este evident faptul că competența lingvistică și conștiința de limbă au la bază totodată și o prezumție, chiar o posibilitate de validare a drepturilor. Recomandarea nr. 1521 a consiliului Europei impune ca România să ia măsuri pentru apărarea limbii și a culturii ceangăiești tradiționale, ceea ce devine realizabilă numai atunci, dacă cunoaștem situația reală a limbii și dacă etnia ceangăiască prezintă și ea o stăruință în apărarea acestor valori culturale tradiționale, implicit și limba.

Conf. dr. Vilmos Tánzos

Cluj-Napoca, 25 iulie 2013